

Mati.

(Povest. — Spisal Cvetinomiški.)

III.

Dihljali so topli južni vetrovi, mehki, božajoči in opojni. Solnčanec na holmu je že vriskal v čistem pomladanskem veselju in njegova pesem se je razlegala daleč naokoli. Zabučali so iz daljave gozdovi in so zahrumeli razposajeno, odzdravljali so zgodnji pesmi zelenečega holma . . .

Vinogradi po bregovih so zadihali svobodno in prosto v pomladni zrak. Klilo je iz zemlje z novo silo; breskve med trtami so vzcvetele z živimi, rožnonadahnenimi cvetovi. In vrtovi in zelniki kraj brajd so se vzbudili iz dolgega zimskega spanja. Pomlad, krasna in dehteča, je objela cel holm in vso pokrajino . . .

Dan za dnem je romal Hinko v šolo, po poti navzdol, po dolini v trg. Njegov obraz je postal poln in njegove oči nenavadno žive. Suho telesce se je povzpelo — kakor tanka jelka je stopal dečko med svojimi součenci. V šoli se je učil pridno; njegov razum in njegova bistrumnost sta ugajala učitelju nadvse.

Doma je veselila Hinka najbolj koza. Gonil jo je na sosedov pašnik, kjer je pasel tudi nerodni Polde domačo kravo. Tu je sedel Hinko na mahu in je prepeval predse. Koza se je pasla in je trgala travo; prijetno je zvončkljalo pod njenim vratom. Hinko je zrl s holma navzdol v dolino; gledal je na mirno reko v daljni daljavi in si je mislil čudne in strašne reči o nji . . .

Solnce je pripekalo toplo in gorko. Vsa pokrajina naokoli je kipela in drhtela od njegovih poljubov. S holma je bil razgled tako lep, da je strmél Hinko po cele ure v tisti svet, ki se je odpiral za dolinami in za dobravami. Bele cerkvice vrhu gôr so se lesketale v lepi, svetli luči — Hinku se je zdelo, da ga vabijo in mu šepčejo . . .

Kadar se je naveličal Hinko koze in pašnika, je vzel šolsko berilo in je čital. Tudi si je bil izposodil v šoli majhno, zlatoobrezano knjižico, v kateri so bile pesmi. Hinku je utripalo srce, ko jih je bral — tako so ga ganile vedno te pesmi. Največ jih je bilo pobožnih, veliko tudi takih, ki so opevale materino skrb in ljubezen.

Sedel je tako in čital je, sladka zavest se je budila v njegovem srcu. Čital je pesmi še enkrat in še enkrat, končno jih je znal skoro na pamet.

Pokazal je nekoč te pesmi materi in jih je bral glasno. Matí je poslušala in zrla dečka s svojimi tihimi, milimi očmi; pobožala ga je.

»Otrok, glej, da boš vedno tako dober . . . Te pesmi so zares čisto zlato . . .«

Hinko je vzel lepega, jasnega dne papir in svinčnik, stopil je v hlev po kozo in jo je gnal na pašnik.

Gorko je bilo in prijazno. Prvi zvončki so poganjali iz zemlje. Ves breg je bil poln trobentic in dehtečih vijolic, poln zelene, sočne trave, ki jo je mulila koza. Po zraku je plulo nemirno nekaj rumenih citrončkov, vsi veseli, kakor pijani; zamahovali so nalahno, frfotali, obletavali cvetke, pa letali živo in poredno naprej.

Hinko se je vsedel in je gledal v dolino.

Čudna, neizmerna ljubezen je prešinila njegovo srce. V spomin mu je prišla mati, stara, vela, izmučena. Spomnil se je, kako dobra je do njega in koliko trpi samo da preživi njega in Milko. Kakor velik bel angel je vzplavala njena podoba pred njim, oči proseče in vdane, lica kakor sneg, vsa draga in dobra . . . Hinku je bilo milo pri srcu, zajokal bi bil od prevelike sreče: mater ima — in vendar, kolikokrat se ni zavedal tega tako, kakor bi se bil moral!

Hrepenenje v njegovi duši in ljubezen do matere sta se spojili v tiho pesem, ki je prekipevala v njem. Tiščal je v roki svinčnik in je pisal . . .

Ko je prebral doma v izbi pred materjo svojo prvo pesmico, so se materi udrle solze po licih, in zajokala je.

»Hinko! Bog te obvaruj v življenju!« so šepetale njene ustne, in hvaležen pogled je zatrepetal na njegovem obrazu . . .

S šolo si je bistril Hinko vsak dan bolj svoj nenavadni talent. Zdaj-pazdaj je zložil še kako pesem in jo je pokazal gospodu učitelju. Vsi so se čudili, in gospod učitelj je ob neki priliki omenil, da bi bilo dobro, če bi šel Hinko v mesto študirat. Tisti dan je pritekkel Hinko ves zasopel in potán domov k materi.

»Mati, mati! — V šolo bom šel, v mesto bom šel . . .«

Njegova lica so žarela kakor v ognju, in kakor iskre so se mu bli-skale oči.

Mati je omahnila na stol in si je položila roke v naročje.

»Kaj praviš? . . . V mesto?«

»Da, mati; v mesto, v šolo . . .«

»Kdo je to rekel?«

»Gospod učitelj . . .«

»Gospod učitelj? Res?«

Skoro prestrašeno je gledala mati nanj; ustne so se ji gibale kakor v molitvi, in lica so se hipoma zresnila in pobledela. Vstala je hitro in je odšla v kuhinjo, tesno in bolešno ji je nekaj leglo na dušo.

Gospod učitelj je še velikokrat pohvalil Hinka in je še velikokrat omenil, da bi bilo dobro, če bi mogli dati Hinka v mestne šole. Hinko je rad poslušal take stvari in končno je bil za trdno prepričan, da bo nekoč res še v mestu . . .

Dnevi so potekali po bliskovo, in nekega solnčnega delavnika je prišel po bregu navzgor na Solnčanec sam gospod učitelj. Klobuk je držal v roki in je zamahoval z njim, kakor da je dospel iz mesta na deželo, in v vetru so se mu vsipali lasje z glave na čelo in na oči. Svetál in vesel je bil njegov polni obraz. Oči so mu zrle zaupno in živo v svet. Zavil je

naravnost h Komanovim, žareč, bel telovnik z zlato verižico, visok, bleščeč ovratnik na sebi . . .

Mati je stala ravno v kuhinji v ponošenem vsakdanjem krilu in v ponošeni ruti. Pomivala je lonce in skledo.

Gospod učitelj jo je pozdravil s tankim, lepodonečim glasom:

»Dober dan, mati, dober dan . . . Zaradi fanta sem prišel sem gor . . .«

Ozrla se je mati in si je jela brisati roke ob predpasnik.

»Zaradi fanta?«

»Zaradi fanta, da!« je odgovoril učitelj in se je nasmehnil. »Mislil sem, da bi ne bilo napačno . . .«

Še vedno si je brisala mati roke ob predpasnik in je gledala učitelju v obraz.

»Kaj ste mislili?«

Učitelj se je udaril po kolenih in se je nenadoma glasno zasmel.

»Veste, vaš fant je glavica! . . . Kar v šolo z njim, ne bo vam žal.

Prihodnje leto bo star ravno deset let — naj gre, saj ima bister razum . . .«

Prenehal je in je zakašljaj.

Materi se je obraz stemnil in čelo nagubancilo.

»Kdo, za božjo voljo pa bo plačeval zanj? Par let bi že . . . toda vedno in vedno . . .«

Učitelj je strnil obrvi in je zamahnil ozlovoljen z roko.

»Ne stane toliko. Boste videli, da ne. — Seveda: vsak začetek je težak. A sčasoma se bo fant lahko sam prehranjeval z inštrukcijami. Na stara leta boste imeli pa mir. Saj je fant prav dobrega srca, kakor se vidi . . . Le v šolo z njim, takoj drugo leto!«

»Bomo videli, hvala lepa za vašo skrb,« je rekla mati, in učitelj se je poslovil.

Po klancu navzdol je zamahoval še vedno s klobukom in v solncu je bélel njegov ovratnik. Mati ga je opazovala skozi okno, dokler ji ni izginil izpred oči za ovinkom, med košatimi smrekami in mogočnimi hrasti ob cesti.

Čudna bolest in obenem strah sta se naselila od tistega dne v materino srce. Premišljevala je, ali bi bilo dobro, dati Hinka v mesto, ali ne. Toda odgovora si ni mogla najti. Hinko sam jo je vedno prosil, naj ga pusti v šolo, in zatrjeval ji je, da bo priden in da se ne bo pokvaril. Obetal ji je, da jo bo vedno tako spoštoval kakor doslej in da ji ne bo kopal z nehvaležnostjo preranega groba. Mati mu je verjela; saj je bil dečko res tako priden in dober, da si ni mogla želeti boljšega. In privolila je.

Hinko se je lepo razvijal. Iz prejšnjega slabotnega dečka je zrastel čvrst fantiček. Sanjal je sedaj na pašniku pri kozi le o mestu tam v daljni daljavi, kamor bo šel tako kmalu; o bogatih, učenih ljudeh in o lepem življenju, ki ga čaka za gorami, tam daleč za ono mirnotekočo reko, onkraj dolin in holmov in ravnin . . . Mati je delala na polju in Milka pri nji. Tudi Hinko je prignal dostikrat kozo na polje, da se je lahko pogovarjal z materjo. Menili so se o šoli, in mati je govorila:

»Glej, da se mi ne izpridiš, Hinko! . . . V mestu je dosti slabih ljudi, ki te bodo izkušali in te hoteli zapeljati v slabe tovarišije . . . Spominjaj se me vedno in moli zame. Tudi jaz bom molila zate, in Bog ti bo pomagal pri učenju.«

Dečko je poslušal materine nauke in jelo ga je biti strah pred prihodnostjo. Nenadoma si je predstavljal mesto in ljudi tam zunaj vse drugače kakor prej. Hudobni morajo biti pač ti gosposki ljudje in sovražni. Vse mesto je kakor veliko zmajevno žrelo, ki požira nedolžne žrtve . . .

Ko je Hinko tako mislil o mestu, je odgovarjal materi odkrito in ljubeznivo.

»Ne bojte se, mati! Učil se bom na vso moč in skrbel bom, da vam ne bo treba jokati zaradi mene. Tudi molil bom za vas vsak dan in k sveti maši bom hodil, kolikorkrat bom le mogel — cerkev se ne bom ogibal . . .«

S solzami v očeh je zahrepenela tedaj mati in je zaprosila:

»Bog daj, da bi bilo res, kar obljubuje . . . Daj, o Bog, da se mi ne izgubi, da se ne pokvari in ne izpridi, kakor se jih mnogo . . . mnogo . . .«

Mogočno je razlivalo solnce na polje svoje žarke in Solnčanec na holmu se je grel prijetno kakor maček na peči. V cvetju so bila drevesa, pomlad je kraljevala na zemlji. Peli so gozdovi in pela so srca od čiste, nekaljene radosti. Ves holm je bil poln prijazne in vabljlive pesmi, ki je drhtela in zvenela v opojnem ozračju.

Hinkovo življenje je zadobilo čisto drug, nov tir, ki se je vil kdovekam v neskončno daljavo . . .

Posedal je v vrtu, knjige v naročju, in je čital. Semintja je koval tudi pesmi — otročje stvari, ki jih je kazal potem materi. Nazadnje je nehal s pesmicami in se je rajši učil. Če je bil dan posebno solnčen in gorák, je šel po Solnčancu navzgor in nato nazaj, samo, da je bil na svežem zraku.

Milka je imela svojega bratca zelo rada in mu ni pravnič zavidala mestnih šol.

»Kajne, da mi boš pisal?« se je pošalila večkrat, in Hinko je zapazil dvoje vrst belih zob. Njena polt je bila voščenobela; oči so ji zrlle tiho in mirno, brez izraza. Pomažala je vedno materi, znala je kuhati in vedla se je sploh kakor mlada, izurjena gospodinja. Hinko jo je ljubil prav tako, kakor ona njega in se ji je smejal . . . Smukala se je naglo po izbi, od mize do okna, od okna do duri, vsa polna opravkov, in njen voščeni obraz je kukal nekam poredno izpod stare materine rute, ko je pa pospravila po izbi, je stekla v vežo in iz veže v kuhinjo in še kdovekam, da se je le vrtela in gibala in kukala poredno v svet . . .

Toplega večera je prišla mati iz vasi in je bila v obraz vsa zagorela in tresla se je. Poiskala je Hinka in ga je poljubila.

»Tudi Podlogarjev Francek pojde v mesto v šolo . . . drugo leto kakor ti. Vidiš, ne boš sam.«

»Res?« se je začudil Hinko. »To bo lepo, zares lepo. — Saj sem si mislil že v šoli kaj takega. Vedno je lepo odgovarjal, in tudi radi ga imajo gospod učitelj.«

Mati je pomolčala.

»A Podlogarjevi so bogati. Ali ne veš, da je Franckova sestra Fini že učiteljica? . . . Tam na Kalu nekje uči sedaj . . . In Pepca? Samo ta je doma, glej . . .«

Hinko je bil drugi dan dolgo pri Podlogarjevih. V veliki, svetli sobi so sedeli za gladko mizo, ki se je kar šibila od krožnikov. Podlogar je pušil iz turške pipe. Francek je skakljal semintja, nemiren in živahen in se je vrtel okrog očeta. Pogovarjali so se o raznih stvareh, in Hinko je zapazil z začudenjem, da gledajo vsi postrani nanj. Pepca se mu je tudi smejala in se je enkrat nenadoma okrenila proti oknu. Ko je pogledala zopet Hinka, je ta videl, da so njena lica vsa rdeča in napeta od smeha, in da se njene oči pritajeno rogajo . . .

Končno se je poslovil in je odšel domov, kjer je potožil materi:

»Kako gosposko se nosijo! Skoro sram me je bilo med njimi. Tudi Francek, se mi zdi, ne govori nič več tako prijazno z menoj, kakor je govoril prej.«

Ko je videla mati, da ima Hinko lica objokana, je upognila glavo in mu je obrisala s predpasnikom solze z obraza.

»Vidiš, sinko, na gosposke ljudi se nikoli ne zanašaj! Oni živijo zase, ločeni od nas; mi pa smo reveži. Poglej, kako imam roke žuljave in raskave od dela!«

Še to in ono mu je povedala mati, in deček je vse njene besede globoko občutil . . .

Tedni so hiteli in hiteli so meseci. Ves čas se je pripravljala Hinko za šolo. Mati je hodila vsak dan na dnino, upognjena, glavo na prsih. Milka je pa delala doma sama na polju. Ko je bila mati zvečer v izbi, je velikokrat na tihem jokala. Hinko se je priplazil nekoč po prstih k nji, in zelo se ga je prestrašila. Nasmehnila se mu je prisiljeno, da bi otrok ne zapazil njenih solz. A Hinko je videl solze in hudó mu je bilo . . .

»Saj bom priden, mati! Nikar se ne bojte, molil bom za vas . . .«

Milo se je storilo materi ob teh besedah. Sklenila je roke in je dvignila oči proseče k njemu:

»Bog naj gre s tabo! Ne pozabi Boga, in On ne bo pozabil tebe in se bo usmilil tudi mene.«

Dvema, ki sem ju ljubil.

Moja stara mamica — Jerica ji je bilo ime — je bila oseba, ki sem jo poleg ateja in mamice najbolj ljubil v svojem življenju. In ljubila je tudi ona mene. Če sem bil jaz doma in ona na dnini, ni prišla nikoli prazna domov. Ob palici je šla, in jaz sem jo zagledal že tam pri Goltetovih izza ovinka in sem ji tekkel naproti. Prijel sem jo za roko in sem skakal krog nje.